

ارزیابی اثر بخشی کنفرانسهای بین‌المللی در توسعه گردشگری طبیعت - محور

حسن اسماعیل‌زاده^{۱*} رحیم سرور^۲

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور مرکز ارومیه.

۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.

*مسئول مکاتبات. پست الکترونیک: Esmailzadeh2000@gmail.com

چکیده

بدون تردید، صنعت گردشگری یکی از صناعی است که به سرعت در حال رشد است. گردشگری طبیعت- محور (اکوگردشگری) اکنون به عنوان جایگزین گردشگری شهری، جایگاه خاصی در کشورهای مختلف پیدا نموده است و دولت‌ها بر اهمیت آن واقف شده و سرمایه‌گذاری‌های اساسی در این راستا انجام داده‌اند. نگاهی بر نشست‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی طی سه دهه اخیر گویای این واقعیت است که برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری طبیعت- محور، روند رو به رشد سریعی را طی می‌کند. این تحقیق با توصیف روند رشد یاد شده، به دنبال درک اهمیت موضوع و یافته‌های حاصله از برگزاری نشست‌های بین‌المللی است، تا از این طریق به تحلیل اثربخشی آنها بپردازد. روش پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی است. در روش توصیفی، نشست‌ها و مجامع بین‌المللی در زمینه گردشگری طبیعت- محور بیان شده است. در ادامه با یک دید تحلیلی، پرونده‌های نشست‌های بین‌المللی و نقش و اثربخشی آنها در توسعه گردشگری طبیعت- محور مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که تا قبل از شکل‌گیری نظام مند نهادهای بین‌المللی و برگزاری نشست‌های مختلف در حوزه گردشگری و گردشگری طبیعت- محور، می‌توان روند بسیار کندی را در امر توسعه گردشگری مشاهده نمود. اما از ۳ دهه گذشته، که نشست‌های بین‌المللی مختلفی به ویژه با مدیریت سازمان ملل شکل گرفت، روند تحولات در حوزه گردشگری شدت گرفت. به طوری که امروزه می‌توان مشاهده کرد که نه تنها در سطح بین‌المللی، بلکه در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی نیز اجلاس‌ها و کارگاه‌های بی‌شماری در این حوزه شکل گرفته و فعالیت‌های متعددی در این خصوص انجام می‌گیرد. روند رشد شکل‌گیری نشست‌ها منجر به افزایش آگاهی و حساسیت‌ها در حفاظت از اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی شده و برنامه‌ریزی‌ها جهت بهره‌گیری از اثرات مطلوب توسعه گردشگری طبیعت- محور آغاز شده است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری طبیعت- محور، گردشگری پایدار، نشست‌های بین‌المللی، اکوسیستم.

مقدمه

با مشاهده پیامدهای منفی و آشفتگی های ناشی از توسعه انبوه گردشگری (که رویکرد اقتصادی، مسلط بر سایر رویکردها به ویژه رویکردهای محیطی بود)، برنامه ریزان و دست اندرکاران در مناطق مختلف دنیا، به دنبال یافتن راه چاره هایی برای توسعه باقاعده و پایدار گردشگری با در نظر داشتن ملاحظات محیطی تلاش کردند. از جمله این راهکارها، توسعه گردشگری طبیعت- مینا یا طبیعت- محور بود که بعدها گردشگری جایگزین^۱ نام نهاده شد. در این نوع گردشگری، فاکتورهای محیطی و توسعه کوچک مقیاس در اولویت برنامه ریزی قرار دارد. گردشگری طبیعت- محور در حقیقت، نوعی از گردشگری است که به استفاده خردمندانه از محیط (با حداکثر استفاده از انرژی) بدون صدمه زدن به پایداری منابع عمده طبیعی از قبیل آب، خاک، هوا، تنوع زیستی و چشم انداز به عنوان میراث طبیعی و فرهنگی اشاره داشته باشد (UNEP/ WTO, 2002). از نظر Fennel گردشگری طبیعت- محور، شکل پایدار گردشگری مبتنی بر طبیعت است که تمرکز اصلی آن بر تجزیه و درک طبیعت و یادگیری درباره آن می باشد و مدیریت آن به گونه ای است که پیامدهای منفی حاصل از آن ناچیز و منافع آن برای جوامع محلی زیاد باشد و از آنجا که این نوع گردشگری بر توان های طبیعی استوار است بنابراین می باید در حفاظت از ویژگیهای طبیعی، نقش فعال و موثری داشت (طالبی، ۱۳۸۶). پس می توان گفت که گردشگری طبیعت- محور، شکلی از توسعه پایدار طبیعت- محور، اجتماع- محور، غیر مصرفی، دارای اثرات اندک فرهنگی و محیطی مطابق با ظرفیت سازی و قابلیت اقتصادی در مقصد است که آمال و خواسته های انواع گردشگران را برآورده می کند (Soleimanpour, 2006). به دلیل اهمیت این نوع گردشگری، از دهه ۱۹۸۰، نشست های متعددی در نقاط مختلف دنیا برگزار شد که نتیجه آن را امروزه می توان کاملاً^۱ مشاهده کرد. این نوع گردشگری، اکنون به عنوان یکی از منابع عمده اقتصادی و پایداری محیطی به ویژه در کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است. تحقیق حاضر تلاش دارد تا روند نشست های بین المللی در خصوص گردشگری طبیعت- محور را مورد بررسی قرار داده و میزان اثربخشی آنها را مورد ارزیابی قرار دهد. بر این اساس مهمترین سوالاتی که پیش روی پژوهش حاضر قرار دارد عبارتند از:

- عمده ترین اجلاس های بین المللی فعال در حوزه گردشگری طبیعت- محور، طی دهه های گذشته کدامند؟
- نقش هریک از اجلاس ها در حوزه گردشگری طبیعت- محور چه بوده است؟
- این نشست ها در ابعاد مختلف چه نقص هایی داشتند و چه بروندادهایی بر جای گذاشتند؟

¹-Alternative Tourism

مبانی نظری

گردشگری و گردشگری طبیعت - محور پایدار

براساس تعریف ارائه شده از سوی سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)، "گردشگری" به عمل فردی گفته می‌شود که بیش از یک روز به مسافرت می‌رود و در آن مکان که خارج از محیط زندگی وی است برای مدتی کمتر از یک سال جهت تفریح، تجارت و اهداف دیگر اقامت می‌نماید. گردشگری طبیعت - محور، مفهوم نسبتاً "گسترده ای است و به عنوان فعالیتی توصیف می‌شود که اندیشه ای را توسعه داده و از یک الگوی توسعه، حمایت کند. ویژگی های اصلی گردشگری طبیعت - محور در ارتباط با طبیعت، انگیزه های آموزشی و تشویقی و ارتباط با موضوع پایداری است (Blamey, 1997). مفهوم گردشگری طبیعت - محور در دهه ۱۹۹۰، محدوده گسترده ای داشت. این مفهوم به طور گسترده به عنوان یک اصطلاح متداول برای توصیف نوعی گردشگری پذیرفته شد که به عنوان یک هدف اولیه، یکپارچه با طبیعت و در تشریح با حداقل سازی اثرات منفی بوده است. مضمون این اصطلاح، در این فرض خلاصه می‌شود که اجتماعات محلی بایستی از طریق گردشگری، منتفع شده و به حفاظت از طبیعت در یک فرآیند شکل گرفته، کمک کنند (Goodwin, 1996). در یک مفهوم دقیق تر، گردشگری طبیعت - محور به نوعی مدیریت پایدار، آموزش محیطی و مشارکت برای حفاظت از طبیعت اطلاق می‌شود. تمام مفاهیم گردشگری طبیعت - محور بر این اساس استوارند که آن بایستی در مناطق طبیعی اتفاق بیفتند. ملاک اساسی برای گردشگری طبیعت - محور این است که فعالیت ها بایستی از نظر محیطی و فرهنگی حساس باشند، مستقیماً "منافع حفاظتی یا منافع برای مردم محلی داشته باشد که در امر حفاظت، حساس بوده، و در زمینه ای که سکونتگاه های طبیعی و فرهنگی در آنها شکل می‌گیرد، خود پایدار باشند (Soleimanpour, 2006). مفهوم گردشگری پایدار در اواخر دهه ۱۹۸۰، همزمان با گزارش برانت لند^۱ در خصوص توسعه پایدار در کمیسیون جهانی محیط و توسعه^۲ مطرح شد. با بهره گیری از رویکرد پایداری در کمیسیون یاد شده، گردشگری پایدار می‌تواند به عنوان نوعی گردشگری تلقی شود که نیازهای نسل موجود را بدون به مخاطره انداختن توانایی نسل آینده در برطرف کردن نیازهایشان حل نماید (Brandtland, 1987). سازمان جهانی گردشگری، اصول گردشگری پایدار را در سال ۱۹۸۸ به قرار زیر بیان کرد: "حرکت به سمت مدیریت منابع در چارچوب رفع نیازهای اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی ضمن نگهداری و حفاظت

^۱-Brundtland

^۲-WCED

از یکپارچگی فرهنگی، فرآیندهای ضروری اکولوژیکی، تنوع بیولوژیکی و سیستم های حمایت کننده زندگی (UNEP/WTO, 2002). اهداف عمده ای که گردشگری پایدار در جستجوی آنهاست عبارتند از: بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان؛ رعایت برابری یا مساوات بین نسلی و درون یک نسلی؛ حفظ کیفیت محیط زیست از طریق حفظ سیستم زیست محیطی؛ حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و همبستگی اجتماعی بین جوامع؛ ایجاد تسهیلات و امکانات به گونه ای که بازدیدکنندگان بتوانند تجربه های ارزشمندی کسب کنند (چاک وای گی، ۱۳۸۲).

نشست‌ها و بیانیه‌های بین‌المللی

از دهه ۱۹۸۰، فعالیت‌ها و نوآوری‌های گسترده ای در جهت توسعه اشکال پایداری گردشگری و گردشگری طبیعت- محور انجام شده است. این نوآوری‌ها با بیانیه کاتماندو^۱ در سال ۱۹۸۲ شروع شده و تا دهه ۲۰۰۲ ادامه می‌یابد. برخی از این بیانیه‌ها به قرار زیر می‌باشند (جدول ۱):

۱- بیانیه کاتماندو

اتحادیه بین‌المللی مجامع آلپی (IUAA)^۲، بیانیه کاتماندو را در فعالیت برای حفاظت از محیط‌های کوهستانی پذیرفته است. این بیانیه بر حفظ محیط‌های کوهستانی، چشم‌اندازها و اکوسیستم‌های شکننده کوهستانی تاکید داشت. آن، همچنین بر کاهش اثرات منفی فعالیت‌های انسانی بر کوهستان‌ها و توجه حاد بر حفاظت از پوشش‌های گیاهی و منابع طبیعی تمرکز داشت. یکی از اهداف عمده این بیانیه، حفظ میراث فرهنگی و اکوسیستم‌های محلی بود. بدین منظور آموزش و آگاه‌سازی محیطی در جهت استفاده مناسب از تکنولوژی و انرژی و دفع مناسب ضایعات از اهداف اساسی این بیانیه محسوب می‌شد. اجلاس کاتماندو آغازگر تحول در رویکردهای جامع تر بعدی در خصوص اثرات گردشگری بر اکوسیستم‌های شکننده شد و مبنای یک تفکر علمی در اوایل دهه ۱۹۸۰ گردید (CBD, 1999).

۲- لایحه حقوق گردشگری^۳

در سال ۱۹۸۵، مجمع عمومی WTO/OMT^۴، لایحه حقوق گردشگری و همچنین کدهای گردشگری^۵ را پذیرفت. این لایحه، یک چارچوب عمومی در توجه به گردشگری و

^۱-Kathmandu Declaration

^۲-The International Union of Alpine Associations

^۳-Tourism Bill of Rights

^۴-World Tourism Organization

^۵-Tourist Codes

مدیریت آن تنظیم کرد. لایحه حقوق گردشگری، حق افراد برای تفریح و گذران اوقات فراغت، نقش دولت‌ها در ارتقاء توسعه هماهنگ گردشگری بین‌المللی و داخلی همانند نقش حرفه‌های گردشگری در مشارکت مثبت در توسعه گردشگری و اجرای لایحه را بررسی و اعلام کرد (UNEP, 1995).

۳- پروتکل مادرید^۱

معاهده حفاظت از محیط طبیعی (PEPAT)^۲ در سال ۱۹۹۱، پروتکلی برای توجه به حفظ محیط قطب جنوب در سال ۱۹۵۹ محسوب می‌گردد. این موافقت‌نامه، در سال ۱۹۹۱ از سوی ۲۶ حزب مشورتی پیمان قطب جنوب در مادرید صورت گرفت و توسط این احزاب در سال ۱۹۹۴ به رسمیت شناخته شد. پروتکل، یک رژیم جامع حفاظت محیطی را برای قطب جنوب تشکیل داد و ستون جدیدی برای سیستم موجود پیمان قطب جنوب اضافه کرد. این مثال برجسته‌ای از همکاری‌های بین‌المللی در زمینه حفاظت محیطی محسوب می‌گردد. آن یک رژیم نافذی محسوب می‌شود که نظم گسترده‌ای از امور حفاظتی در ارتباط با حفظ محیط قطب جنوب ایجاد کرد. پروتکل مادرید پنج ضمیمه در خصوص ارزیابی اثرات محیطی؛ حفاظت از پوشش گیاهی قطب جنوب؛ جلوگیری از آلودگی سواحل؛ مدیریت ضایعات و نحوه دفع آنها؛ و حفظ و مدیریت نواحی دارد. آن از استخراج منابع معدنی جلوگیری کرده و برای اولین بار، یک رژیم نافذ در حفاظت بین‌المللی برای مناطق جغرافیایی حساس از نظر اکولوژیکی ایجاد کرد (Scovazzi et al., 1992).

۴- نشست زمین در ریو^۳

نشست زمین در ریو، آغازگر یک تعهد جهانی بود که اعلان کرد حق توسعه باید به صورتی تمرین گردد که به طور عادلانه به نیازهای اجتماعی و محیطی نسل‌های کنونی و آینده پاسخ داده شود، بدین معنی که توسعه باید پایدار باشد. این نشست در حقیقت، تعهدی بود که نیاز به تنظیم نظام‌هایی برای استفاده پایدار از منابع طبیعی را در تقابل با فرایندهای تخریبی ایجاد شده در اثر فعالیت‌های انسانی مطرح کرد. گردشگری، مصرف‌کننده عمده منابع طبیعی و فرهنگی است، و پدیده‌ای است که در سرتاسر جهان در حال گسترش است. این پدیده، عامل

^۱-Madrid Protocol

^۲-Protocol of Environment Protection Supplements

^۳-Rio Earth Summit

توسعه اقتصادی - اجتماعی در بسیاری از مناطق جهان محسوب می گردد. گردشگری همچنین موفقیت عمده اجتماعی در قرن گذشته، یک فعالیت بالقوه برای کمک به نزدیک شدن هر چه بیشتر مردم به یکدیگر و ایجاد کننده اجتماعی است که به روشهای مختلف زندگی احترام می گذارد. دستور کار ۲۱، که دستاورد اساسی نشست زمین در ریو در سال ۱۹۹۲ محسوب می گردد، ۳ ابزار محوری را معرفی می کند که می تواند در دستیابی به گردشگری طبیعت - محور پایدار به کار گرفته شود. این ۳ ابزار اساسی ممکن است برای نشان دادن حکومت های آینده، بخش خصوصی و اقدامات شراکتی در جهت نیل به توسعه پایدار طبیعت - محور مورد توجه قرار گیرد. اینها عبارتند از:

- ایجاد مقررات جدید یا تقویت مقررات موجود برای اطمینان از حفظ سلامت انسانی و محیطی. مقررات، نقش حمایتی در دستور کار ۲۱ داشت، و تنها در جاهایی توسعه یافت که سایر سنجنده ها، کمتر توسعه یافتند، یا جاهایی که بهداشت عمومی یا محیط به خطر می افتاد.
 - استفاده از مکانیسم های بازار آزاد در مواردی که قیمت کالاها و خدمات بایستی به طور فزاینده هزینه های محیطی محصولات، کالاهای ساخته شده، مصرف، و بازتولید آنها در شرایط کشورهای ویژه را منعکس کند.
 - برنامه های داوطلبانه صنعتی که هدف شان، اطمینان از مدیریت مسؤولانه و اخلاقی تولیدات و فرایندها از نقطه نظر جنبه های سلامتی، ایمنی و محیطی است. چنین برنامه هایی از طریق منشورها و کدهای مناسب مدیریتی هدایت می شوند و ملاحظات محیطی را برای تمام عناصر برنامه ریزی و تصمیم گیری یکپارچه می کنند و همچنین آزادی و گفتمان با کارکنان و عموم گردشگران را پرورش می دهند.
- همچنین دبیرخانه سازمان جهانی گردشگری، پیشنهاد کرد که نشست زمین در ریو، موضوعات زیر را تعقیب کند:

- آگاه سازی محیطی از طریق سفر و گردشگری ارتقاء یابد.
- گردشگری واقعی بایستی دوست خوب محیط باشد.
- صنعت مسافرت و گردشگری در یک محیط با کیفیت بالا، بهره افزوده دارد، برای اینکه آن برای یک کالای ملکی صنعتی بیشتر از داشتن تنها یک تعهد اخلاقی ضروری است (Savignac, 1992).

دستور کار ۲۱، مستقیماً به توسعه پایدار گردشگری به عنوان یکی از صنایع هدایت گر توجه نکرد. این موضوع به دلیل جوانی مفهوم توسعه پایدار توجیه شد، نیاز سنتی نهاد های توسعه ای سازمان ملل برای داشتن زمان کافی در توجه به پدیده جدید و در حال ظهور دستور کار

۲۱، و فقدان مشارکت یا شیفتگی سازمان‌های بین‌المللی مرتبط برای ارتقاء مناسب موضوعات در مجامع بین‌المللی از دلایل این امر محسوب می‌گردد. برخی از این سازمانها از قبیل سازمان جهانی گردشگری (WTO)، وظایف تعیین شده در خصوص تعقیب عملکرد نهاد‌های تصمیم‌گیر یا سازمان‌های بین‌حکومتی را تعقیب کردند. سایر سازمانها از قبیل موسسه محیطی سازمان ملل (UNEP) نیز، موضوعات عمده محیطی را مورد بحث قرار دادند و گردشگری، اولویت آنها محسوب نشد. در نتیجه چنین وضعیتی، گردشگری پایدار طبیعت-محور در برنامه کاری اجتماع بین‌المللی ریو نادیده گرفته شد و بر این اساس، اقدامی مناسب در این بخش اساسی-جائی که ۳ رکن اصلی توسعه پایدار مورد بررسی قرار گرفت- صورت نگرفت (Ibid.).

۵- گردشگری طبیعت-محور و کمیسیون توسعه پایدار

کمیسیون توسعه پایدار (CSD) در کنفرانس سازمان ملل در خصوص محیط و توسعه (UNCED)^۱ در سال ۱۹۹۲ تحت حمایت شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، به منظور قبول مسوولیت آگاه‌رسانی و بررسی فعالیت‌های مطرح شده در نشست زمین به ویژه اجرای مفاد دستور کار ۲۱ تاسیس شد. کار اصلی این کمیسیون، تبدیل طرح‌ها و پیشنهادات مطرح شده در نشست زمین به اقدامات مشخص و اجرایی می‌باشد. کمیسیون توسعه پایدار، متعاقباً در نیویورک تشکیل شد و مجهز به پرسنلی گردید که بخشی از مدیریت سازمان ملل محسوب می‌شد. این کمیسیون با ساختار تصمیم‌گیری مرکزی سازمان ملل یکپارچه شد و مقرر شد که فعالیت‌های آن نیز در آن زمینه صورت گیرد. ۵۳ کشور بعداً برای تشکیل اجزاء بین‌حکومتی کمیسیون توسعه پایدار انتخاب شدند.

از جمله فعالیت‌های کمیسیون توسعه پایدار می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی در خصوص مباحث مربوط به محیط و توسعه
- بررسی پیشرفت‌های اجرایی دستور کار ۲۱ در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی که از سوی اصول بیانیه ریو در جهت دستیابی تمام‌کشورها به توسعه پایدار هدایت شد.
- توجه به نتایج بررسی راهکارهای کنفرانس سازمان ملل در خصوص محیط و توسعه از سوی دبیرخانه سازمان ملل با هدف ظرفیت‌سازی برنامه‌ها، شبکه‌های اطلاعاتی، نیروهای

¹-The Commission on Sustainable Development

²-The UN Conference on Environment and Development

کاری، و سایر مکانیسم های حمایت کننده یکپارچه سازی محیط و توسعه در سطح منطقه ای و زیر منطقه ای.

علاوه بر این، کمیسیون توسعه پایدار بایستی نسبت به اجرای پیمان نامه های محیطی از سوی کشورهای گوناگون، اطلاعات مختلفی فراهم می کرد. این بند، نقش آگاهی دهنده داشته و رابطه استواری بین کشورها و تعهدات آنها در اجرای پیمان نامه های محیطی ایجاد می کرد. در تعهد به این کارکردها، کمیسیون یاد شده، ماهیت پویای دستور کار ۲۱ را مورد بررسی قرار داد و پس از بررسی پیشرفت دستور کار ۲۱ در سال ۱۹۹۷، توصیه نامه هایی مبنی بر نیاز به ایجاد تنظیمات جدید مرتبط با توسعه پایدار در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل و مجمع عمومی آن ارائه داد (UNGA Resolution, 1992).

۶- کنفرانس باربادوس^۱

کنفرانس باربادوس در سال ۱۹۹۴ به منظور بحث در زمینه مبحث توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک (SIDS) برگزار شد. اولین بار در این کنفرانس، گردشگری طبیعت- محور پایدار از سوی کمیسیون توسعه پایدار به عنوان یک موضوع فرعی در زیرمجموعه موضوع توسعه پایدار مورد توجه قرار گرفت. گردشگری پایدار، بخشی از بیانیه باربادوس و طرح عملیاتی آن در میان سایر اقدامات پیشنهادی تدوین شده در ارتقاء توسعه پایدار و حفظ محیط در کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک بود. احزاب شرکت کننده، اهمیت گردشگری پایدار را همانند گردشگری طبیعت- محور در رشد اقتصادی و ملاحظات محیطی جزایر دانستند. مهمترین خروجی کنفرانس، توسعه برنامه های عملیاتی (POA) در ارتباط با گردشگری پایدار بود.

به طور دقیق، گردشگری پایدار مستقیماً^۲ مورد توجه کمیسیون توسعه پایدار در باربادوس قرار نگرفت. گردشگری طبیعت- محور عمدتاً^۲ به عنوان یک ابزار توسعه اقتصادی بخشی که شامل ابزارهایی برای تولید درآمد در مناطق حفاظت شده اجتماع- محور در کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک بود، مطرح شد. گردشگری یکی از ۱۵ اولویت تعیین شده از سوی برنامه های عملیاتی (POA) باربادوس محسوب می شود. گردشگری طبیعت- محور با راهکارهای عملیاتی، به عنوان یک راه حل توسعه برای کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک با نقش بسیار مهمی در رشد آینده و تعیین سایر بخشهای اقتصادی کشورهای در حال

¹-Barbados Conference

²-Programme of Action

توسعه در جزایر کوچک توصیف شد. برنامه‌های عملیاتی، همچنین بر مدیریت گردشگری طبیعت-محور در مناطق ساحلی حساس، مستقل و نواحی طبیعی بکر تمرکز داشت، و متذکر شد که گردشگری طبیعت-محور ممکن است فرصت‌هایی برای توسعه پایدار گردشگری از منظر محیطی ایجاد کند. ارتباط بین گردشگری و سایر فعالیت‌های توسعه نیز مورد بررسی قرار گرفت. کنفرانس باربادوس توصیه کرد که ارزیابی ظرفیت تحمل زمین با استفاده از سناریوهای مختلف صورت می‌گیرد؛ این سناریوها عبارتند از: تجارت در حد معمول؛ استفاده بسیار محافظه‌کارانه از منابع طبیعی؛ مدیریت داوطلبانه محیطی؛ مدیریت منظم محیطی؛ و استفاده از انگیزه‌ها و ابزارهای اقتصادی در جهت ارتقاء مطلوبیت محیطی (Nagle, 2005). برنامه‌های عملیاتی کنفرانس، به طور قابل توجه تلاش دارد تا به تعریف گردشگری طبیعت-محور و ارتباط آن با محیط و فرهنگ محلی، و همچنین ارتباط آن با سایر اولویت‌های کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک بپردازد. آن اقدامات مختلفی را در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی پیشنهاد کرد. بخش گردشگری برنامه‌های عملیاتی برای بحث در خصوص نیازهای کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک به عنوان جزء بسیار کوچکی از اقتصاد بین‌المللی و در عین حال یک بخش حیاتی در محیط جهانی طراحی شد. آن بایستی به عنوان یک ابزار بخشی در چارچوب اقتصادهای کوچک مقیاس دیده شود. به عنوان اولین تلاش بین‌المللی در خصوص گردشگری طبیعت-محور، برنامه‌های عملیاتی نقطه نظرات و رویکردهای ارزشمندی بویژه در سطوح ملی و منطقه‌ای دربر داشت. علیرغم تحقیقات در حال پیشرفت کمیسیون توسعه پایدار در زمینه توسعه پایدار گردشگری در کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک، جریان عمومی پس از سال ۱۹۹۵، گرایش به رویکرد بخشی در مباحث پایه ریزی شده بر دستورکارهای ویژه آژانسهای تخصصی یا اجرایی سازمان ملل می‌باشد. این یک رویکرد اساسی است که در اولین گزارش پیشرفت مجمع عمومی سازمان ملل در کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک مطرح شد. گزارش یاد شده، فعالیت‌های کلیه نهاد‌های سازمان ملل را که منابع گردشگری در حوزه‌های تعهدات شان مورد توجه قرار گرفته بود، توصیف کرد، ولی هیچ نشانه‌ای از رویکردهای بخشی در آنها مشاهده نشد. این رویکرد چندپاره، باعث گسستگی در مرحله اجرا گردید. در عین حال، بسیاری از نهاد‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی از قبیل بانک جهانی، بر اینگونه پروژه‌ها در چارچوب برنامه‌های اجرایی کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک که در رابطه با تغییر اقلیم، کارآئی انرژی، مدیریت ضایعات و حوزه‌های آبخیز، حفاظت از تنوع زیستی، همکاری

های سازمانی منطقه ای، توسعه منابع انسانی، کمک های فنی و آگاه رسانی بوده، تمرکز داشته و کمتر مستقیماً^۱ به امر گردشگری پرداخته اند. پس از کنفرانس باربادوس، اتحادیه دولت های در حال توسعه جزایر کوچک، در بخش توسعه پایدار اداره مرکزی سازمان ملل تاسیس شد. هدف عمده این اتحادیه این بود که تمام نواحی برنامه ریزی شده برنامه عملیاتی اعم از بخشی و فرابخشی را تحت پوشش قرار دهد. با وجود این، اتحادیه جزایر کوچک با یک شغل دیگری در مدیریت و تعدیل گردشگری پایدار به عنوان یک موضوع چند بخشی مواجه شد. به عنوان مثال هر یک از توصیه های برنامه های عملیاتی در حوزه منابع گردشگری، موضوعی برای فعالیت بخشی سازمان های گوناگون با تعهدات و سازوکارهای مختلف محسوب می شد که سرمایه های ضروری کافی و پایدار برای انجام برنامه عملیاتی لازم داشت. هماهنگی چنین برنامه های نامتجانس نیازمند ابزارهای دقیق و چندوجهی بود. حتی با سرمایه های کافی در دسترس نیز توزیع مناسب، یک موضوع کار سازمانی دقیق می باشد (UNGA, 1995).

۷- دستور کار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری^۱

در سال ۱۹۹۵، دستور کار ۲۱ در خصوص مسافرت و گردشگری، برگرفته از دستورکار ۲۱ و بیانیه ریو در زمینه صنعت گردشگری مطرح شد. آن از طریق جامعه جهانی مسافرت و گردشگری (WTTC)^۲ به شکل یک برنامه عملیاتی برای صنعت گردشگری به اجرا درآمد. آن اعلام کرد که گردشگری بایستی حق زندگی سالم و مولد هماهنگ با طبیعت را در نظر داشته باشد، اکوسیستم ها را حفظ کند، مشارکت اجتماعات محلی را تسهیل کند، و تنوع فرهنگی مردم بومی را شناسایی و حفظ کند. آن همچنین توصیه کرد که تفاهم نامه های محیطی بین المللی توسط صنعت گردشگری بایستی ایجاد گردد. نقص عمده دستور کار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری (T&T)^۳، رویکرد بخشی آن است. آن یک ابزار ضروری و یک زمینه انتقالی نداشت. آن نواحی ویژه ای که صنعت گردشگری برای توسعه و برنامه ریزی آتی نیاز دارد شناسایی می کند. اما مکانیسمی برای اجرای اهداف یاد شده، نمایش آنها و گزارش دهی از آنها ایجاد نمی کند (Soleimanpour, 2006).

^۱-Agenda 21 for Travel and Tourism

^۲-World Travel and Tourism Community

^۳-Travel and Tourism

۸- کارگاه سیچلز

کارگاه سیچلز در سال ۱۹۹۶ در مجمع الجزایر سیچلز واقع در شمال شرق ماداگاسکار تشکیل شد. این کارگاه به دنبال توجه کشورهای منطقه آفریقای شرقی به توسعه پایدار گردشگری و تدوین دستورالعمل‌های لازم در منطقه و همچنین تاکید بر حفظ محیط طبیعی و تنوع زیستی بود. این کارگاه برای تحقق اهداف خود از ابزارهایی چون آموزش و آگاه‌سازی، و توسعه همکاری‌های بین‌المللی استفاده نمود. از جمله نتایج این کارگاه می‌توان به افزایش حساسیت‌ها و توجه کشورهای منطقه آفریقای شرقی به اصول توسعه پایدار در امر گردشگری و تنظیم ابزارهای توسعه پایدار گردشگری در سطوح ملی و منطقه‌ای اشاره داشت (Ibid).

۹- بیانیه برلین

در سال ۱۹۹۷، به دنبال کنفرانس بین‌المللی خدمات محیطی تنوع زیستی و گردشگری، بیانیه برلین در خصوص تنوع بیولوژیکی و گردشگری پایدار ایجاد شد. بیانیه یاد شده، اساساً بر تعامل گردشگری پایدار و تنوع بیولوژیکی، نیاز به مدیریت توسعه گردشگری طبیعت-محور به سبک پایدار، بویژه در نواحی حساس و با ارزش اکولوژیکی، مسوولیت‌پذیری همه ذینفعان در گردشگری پایدار، و نیاز به شناسایی منافع از گردشگری طبیعت-محور به اجتماعات محلی تأکید داشت. بیانیه برلین، نیاز به ارزشگذاری به طبیعت و حفظ آن، تنوع گونه‌ها و بیولوژیکی، تنوع زیستی و اکوسیستم‌ها، و اطمینان از نگهداری سیستم‌های ضروری حمایت‌کننده زندگی را مطرح کرد. این بیانیه اظهار داشت که اشکال پایدار گردشگری که برای اجتماعات محلی، درآمد تولید می‌کنند، این توان را دارند که در امر حفاظت مشارکت داشته باشند و انجام این امر نیز به عهده تمام ذینفعان می‌باشد. آن همچنین توصیه کرد که مشارکت فعال همه برای تامین نیازمندی‌های تصمیم‌هفتمین اجلاس کمیسیون توسعه پایدار (CSD7) برای تنظیم دستورالعمل در خصوص گردشگری پایدار در نواحی حساس اکولوژیکی الزامی است. آن همچنین بر دو ملاک حفاظت و پایداری که در انجمن حفاظت از تنوع زیستی (CBD) مطرح شدند، ظرفیت‌سازی در اکوسیستم‌ها، سازوکارهای بازدارنده و احتیاط‌آمیز در توسعه گردشگری، مشارکت و همکاری تمامی ذینفعان، یکپارچه‌سازی تمامی عوامل در برنامه ریزی، و اطمینان از ایجاد منافع برای اجتماعات محلی تأکید نمود. موضوع اساسی در بیانیه برلین، نیاز به رفع احتیاجات در حفظ

¹-7th Session of the Commission for Sustainable Development

²-The Convention on Biological Diversity

طبیعت و حفاظت از تنوع زیستی می باشد. آن همچنین به استفاده از تکنولوژی های سازگار با محیط (ESTs)^۱ و ارزیابی های اثرات محیطی (EIAs)^۲، آموزش و آگاه سازی، سیستم های حمل و نقل پایدار و سنجش های محرک تاکید نمود. این بیانیه نتیجه یک کنفرانس بین دولتی و یک رویکرد بخشی (تاکید بر ملاحظات محیطی) بود. نقص آن را در توجه ناکافی به جنبه های اجتماعی و فرهنگی گردشگری می توان جستجو کرد. آن همچنین در رابطه با سنجش های اقتصادی در خصوص گردشگری طبیعت- محور و الگوهای مصرف دارای نقص بود. علیرغم محتوای ارزشمند آن، این بیانیه نتوانست نقش مفیدی در هماهنگ سازی تمام جنبه های پایداری گردشگری طبیعت- محور در سطح بین المللی ایفا نماید (Ibid).

۱۰- بیانیه مالی^۳

در سال ۱۹۹۷، بیانیه مالی در خصوص توسعه پایدار گردشگری، به دنبال کنفرانس وزرای آسیای شرقی^۴ در خصوص گردشگری و محیط مطرح شد. این بیانیه، نیازمندی های پایه در زمینه گردشگری پایدار را مطرح نمود. اینها شامل ارتقاء اخلاقیات در گردشگری؛ کاهش مصرف منابع و کاهش ضایعات؛ حفظ تنوع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی؛ یکپارچه سازی برنامه ریزی گردشگری؛ ارتقاء اقتصاد محلی و مشارکت جمعیت محلی؛ توسعه بازاریابی مسوولانه گردشگری؛ نیاز به تعیین اثرات گردشگری بر میراث طبیعی و فرهنگی؛ و نقش ویژه بخش خصوصی بودند. با وجود این، آن در ارائه پیشنهادات مشخص در روش های دستیابی به این اهداف دارای نقص بود. آن همچنین به عنوان یک رویکرد منطقه ای شناخته شد و نوآوری های اندکی در بهبود گردشگری اجتماع- محور داشت. این بیانیه ظرفیت سازی مقصد یا الگوهای مصرف و تولید پایدار را مشخص نکرد (Soleimanpour, 2006).

۱۱- بیانیه مانیل^۵

بیانیه مانیل در سال ۱۹۹۷ در خصوص اثرات اجتماعی گردشگری تدوین شد که ۱۰ اصل عمده در زمینه گردشگری پایدار را مطرح نمود. آن همکاری بیشتر اجتماعات را در خصوص برنامه ریزی، اجرا، نمایش و ارزیابی فرآیندهای سیاست ها، برنامه ها و طرح های گردشگری خواستار شد. این بیانیه اظهار نمود که بهبود استانداردهای زندگی اجتماعات محلی از طریق

^۱-Environmentally Sound Technologies

^۲-Environmental Impact Assessments

^۳-Male Declaration

^۴-Asia Pacific Ministerial Conference

^۵-Manila Declaration

گردشگری حاصل می‌شود. آن بر حفاظت میراث و ارزش‌های حیات وحش تاکید نمود. همچنین توسعه ابزارهای بازاریابی مناسب برای کشورهای مقصد را پیشنهاد کرد. تشویق به حساس نمودن گردشگران بر انتظارات فرهنگی و رفتاری اجتماعات میزبان از دیگر مواردی است که این بیانیه بر انجام آن تاکید داشت. آن همچنین تقویت هماهنگی‌های بین‌المللی و نمایش سیستم‌ها از طریق همبستگی و ایجاد ارتباط میان تمامی ذینفعان را پیشنهاد نمود. از توصیه‌های دیگر آن، حفظ و کنترل سوء استفاده‌ها و بهره‌برداری‌های مرتبط با گردشگری، و تشویق دولت‌ها به اجرای نظام‌های حقوقی به منظور رفع اثرات نامساعد اجتماعی گردشگری است. نقص عمده بیانیه مانیل، بی‌توجهی به جنبه‌های محیطی و اقتصادی گردشگری است. این بیانیه همچنین مباحث ظرفیت‌سازی یا الگوهای مصرفی در امر گردشگری را مشخص نکرده است. آن در خصوص مکانیسم‌های مشارکت اجتماعات محلی و تقسیم عادلانه منافع حاصله بندرت بحث کرده است. با وجود این، بیانیه مباحث ارزشمندی در خصوص جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی توسعه گردشگری مطرح کرده است (Ibid).

۱۲- کارگاه هیدلبرگ^۱

کارگاه هیدلبرگ (واقع در شهر هیدلبرگ آلمان) در سال ۱۹۹۸، پیش‌نویس تنوع زیستی و گردشگری پایدار را تهیه کرد که توجه همگان به دستورالعمل‌های جهانی برای حفظ تنوع زیستی را در اولویت خود قرار داده بود. نکات مهم این پیش‌نویس شامل موارد زیر بود: همکاری‌های توسعه اقتصادی در گردشگری برای دستیابی به توسعه پایدار؛ تنوع زیستی به عنوان پیش‌نیاز اساسی برای گردشگری طبیعت-محور؛ حفاظت از مناطق طبیعی برای جذب بیشتر گردشگر؛ نیاز به مدیریت موثر توسعه گردشگری و اثرات بالقوه گردشگری بر امر حفاظت و استفاده پایدار از تنوع بیولوژیکی. کنفرانس هیدلبرگ و برون‌دادهای آن باید در فرآیند آماده‌سازی کارگاه حفاظت از تنوع زیستی بر توسعه پایدار و تنوع زیستی مشاهده می‌شد. این کنفرانس بر تعامل بین گردشگری طبیعت-محور و تنوع زیستی تمرکز داشت و بر این اساس، جنبه‌های دیگر گردشگری طبیعت-محور به طور قابل توجه مورد بررسی قرار نگرفتند (Soleimanpour, 2006).

¹-Heidelberg Workshop

۱۳- کارگاه جامائیکا^۱

کارگاه جامائیکا در سال ۱۹۹۸ در زمینه تنوع زیستی دریایی در حوزه کارائیب^۲ برگزار شد که رابطه بین گردشگری و تنوع زیستی دریایی را جستجو می کرد. این کارگاه، نیازهای زیر را برجسته کرد: بهبود اطلاعات علمی پایه در تصمیم گیری، طراحی شاخص های لازم در تعیین ظرفیت سازی سیستم های دریایی، داشتن یک رویکرد سیاسی و برنامه ریزی یکپارچه، ارتقاء آگاهی عمومی و ارزیابی های قانونی، و استفاده از نیروهای بازار و ابزارهای اقتصادی جهت تعیین رفتار مسوولانه از نظر محیطی. در کل، کارگاه یاد شده، نمایش مفیدی از نیازهای کلی و موقعیت کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک که بر گردشگری طبیعت- محور دریایی توجه دارند ارائه نمود (Ibid, 16).

۱۴- بیانیه هاینان

بیانیه هاینان که در سال ۲۰۰۰ تشکیل شد، نتیجه کنفرانس بین المللی گردشگری پایدار در جزایر منطقه آسیا و اقیانوسیه بود. آن نمونه ای از اهداف اجرا شده کنفرانس گردشگری پایدار در جزایر کوچک در حال توسعه محسوب می شد. سه هدف ویژه در طول برگزاری این کنفرانس مطرح شد. این اهداف شامل اجرای منظم و داوطلبانه اصول توسعه پایدار و مدیریت گردشگری؛ استفاده از تکنولوژی های سازگار با محیط (EST's) در گردشگری طبیعت- محور؛ و مباحث اجتماعی- فرهنگی در گردشگری اجتماع- محور و جزایر کوچک کشورهای در حال توسعه بودند. عمده ترین پیام کنفرانس هاینان، این بود که صنعت گردشگری پایدار، متنوع و رقابتی نمی تواند بدون توجه به این سه هدف یاد شده، توسعه یافته و پایدار بماند. بهبود کیفیت زندگی و توسعه بقای اقتصادی، طبیعت و میراث پایدار، و گردشگری اجتماع- محور، در حقیقت به طور متقابل به همدیگر وابسته اند، همدیگر را حمایت می کنند و از منابع منطقه ای حفاظت می نمایند. بیانیه هاینان اعلان کرد که نیاز به گردشگری یکپارچه در طرح های توسعه ملی، مشارکت موثر تمام ذینفعان را می طلبد؛ نقش اساسی صنعت گردشگری و اجتماعات محلی در توسعه گردشگری طبیعت- محور را تشخیص می دهد؛ توسعه گردشگری در مناطق حساس را محدود می کند؛ استفاده پایدار از منابع را تشویق می کند؛ سرسبزی را در نقاط گردشگری ارتقاء می دهد؛ ظرفیت سازی و تسهیم عادلانه منافع را تشویق می کند؛ و تحقیق، بازرسی و شاخص های ارزیابی فعالیت های گردشگری را توسعه می دهد (Ibid, p 17).

¹-Jamaica Workshop

²-Caribbean

۱۵- بیانیه کبک

بیانیه کبک در زمینه گردشگری طبیعت- محور، نتیجه نشست کبک در سال ۲۰۰۲ بود. این نشست در حقیقت نتیجه ۳ سال برنامه‌های آمایشی ۱۸ اجلاس در سطح بین‌المللی بود که منجر به شکل‌گیری نشست کبک در سال ۲۰۰۲ شد. بیانیه یاد شده، نتیجه مذاکرات ذینفعان مختلف بود، اگرچه یک سند مذاکره‌ای به دنبال نداشت. هدف اصلی بیانیه، تدوین دستور کار اولیه و تنظیم دستورالعمل‌هایی برای توسعه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری طبیعت- محور در زمینه توسعه پایدار بود. بیانیه کبک، ۴۹ دستورالعمل برای دولت‌ها، بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی، مشارکت‌کنندگان اجتماع- محور، موسسات علمی و دانشگاهی، سازمان‌های بین‌دولتی، سازمان‌های مالی بین‌المللی، آژانس‌های توسعه‌ای، و اجتماعات محلی و مردم بومی تدوین نمود (Soleimanpour, 2006).

Archive of SID

جدول ۱: بیانیه ها و نشست های برگزار شده در زمینه گردشگری طبیعت - محور

نام نشست	تاریخ برگزاری	مکان برگزاری	اهداف	ابزارها
بیانیه کاتماندو (IUAA)	۱۹۸۰	منطقه آلپ	- حفظ محیط های کوهستانی، چشم اندازها، میراث فرهنگی و اکوسیستم های شکننده کوهستانی - کاهش اثرات منفی فعالیت های انسانی بر کوهستان ها - توجه حاد بر حفاظت از پوشش های گیاهی و منابع طبیعی	- آموزش و آگاه سازی محیطی در جهت استفاده مناسب از تکنولوژی و انرژی و دفع مناسب ضایعات
لایحه حقوق بشر	۱۹۸۵	مقر WTO	- تدوین و تنظیم حقوق گردشگری و رعایت کندهای اخلاقی از سوی گردشگران	- تدوین یک چارچوب عمومی در توجه به گردشگری و مدیریت آن
پروتکل مادرید	۱۹۹۱	مادرید	طراحی پروتکلی برای تعقیب حفاظت محیطی پیمان قطب جنوب به عنوان یک هدف کلان؛ اهداف خرد نیز عبارت بودند از: - حفاظت از پوشش گیاهی قطب جنوب، - جلوگیری از آلودگی سواحل، - مدیریت ضایعات و نحوه دفع آنها؛ و - حفظ و مدیریت نواحی	- تشکیل یک رژیم جامع حفاظت محیطی برای قطب جنوب - اضافه کردن ستون جدیدی برای سیستم موجود پیمان قطب جنوب
نشست زمین	۱۹۹۲	ریودونانپرو	- ایجاد تعهد جهانی در تعریف و تشخیص حق توسعه جهت پاسخگویی عادلانه به نیازهای اجتماعی و محیطی نسل های کنونی و آینده (توسعه پایدار)	- تنظیم نظام هایی برای استفاده پایدار از منابع طبیعی در تقابل با فرایندهای تخریبی ایجاد شده در اثر فعالیت های انسانی
کمیسیون توسعه پایدار (CSD)	۱۹۹۲	سازمان ملل	- آگاه رسانی و بررسی فعالیت های مطرح شده در نشست زمین، به ویژه اجرای مفاد دستور کار ۲۱ - تأمین اطلاعات لازم نسبت به اجرای پیمان نامه های محیطی از سوی کشورهای مختلف	- اجرایی و عملیاتی کردن طرح ها و پروپوزال های نشست زمین به اقدامات خرد و مشخص
کنفرانس باربادوس	۱۹۹۴	باربادوس	- پایدار کردن توسعه در کشورهای در حال توسعه - توجه بر مدیریت گردشگری طبیعت- محور در مناطق ساحلی حساس، مستقل و نواحی طبیعی بکر	- توسعه آژانس های تخصصی یا اجرایی سازمان ملل - استفاده از ارزیابی های ظرفیت تحمل زمین - توسعه پروژه ها در چارچوب برنامه های عملیاتی کشورهای در حال توسعه - آموزش و آگاه رسانی
دستورکار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری	۱۹۹۵	سازمان ملل	- توجه به داشتن حق زندگی سالم و مولد هماهنگ با طبیعت - حفظ اکوسیستم ها - تسهیل مشارکت اجتماعات محلی - شناسایی و حفظ تنوع فرهنگی مردم بومی - ایجاد تفاهم نامه های محیطی بین المللی توسط صنعت گردشگری	- (فقدان ابزار و مکانیسم مشخص)

<p>- آموزش و آگاه سازی - توسعه همکاری های بین المللی</p>	<p>- توسعه پایدار گردشگری در منطقه آفریقای شرقی - تاکید بر حفظ محیط و تنوع زیستی</p>	<p>مجمع الجزایر سیچلز (شمال شرق ماداگاسکار)</p>	<p>۱۹۹۶</p>	<p>کارگاه سیچلز</p>
<p>- ظرفیت سازی در اکوسیستم ها - تنظیم مکانیسم های کنترلی در توسعه گردشگری - یکپارچه سازی تمامی عوامل در برنامه ریزی - استفاده از تکنولوژی های سازگار با محیط - ارزیابی اثرات زیست محیطی (EIA) - آموزش و آگاه سازی - استفاده از سیستم های حمل و نقل پایدار</p>	<p>- تاکید بر تعامل گردشگری پایدار و تنوع بیولوژیکی - توجه به نیاز به مدیریت توسعه گردشگری طبیعت- محور به سبک پایدار، بسویژه در نواحی حساس و با ارزش اکولوژیکی - تاکید بر مسوولیت پذیری همه ذینفعان در گردشگری پایدار - نیاز به شناسایی منافع از گردشگری طبیعت- محور به اجتماعات محلی</p>	<p>برلین</p>	<p>۱۹۹۷</p>	<p>بیانیه برلین</p>
<p>- (فقدان ابزار و مکانیسم مشخص)</p>	<p>- ارتقاء اخلاقیات در گردشگری - کاهش مصرف منابع و کاهش ضایعات - حفظ تنوع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی - یکپارچه سازی برنامه ریزی گردشگری - ارتقاء اقتصاد محلی و مشارکت جمعیت محلی - توسعه بازاریابی مسوولانه گردشگری - نیاز به تعیین اثرات گردشگری بر میراث طبیعی و فرهنگی - نقش ویژه بخش خصوصی</p>	<p>مالی</p>	<p>۱۹۹۷</p>	<p>بیانیه مالی</p>
<p>- بازاریابی و تبلیغ - استفاده از نظام های حقوقی</p>	<p>- توجه به همکاری بیشتر اجتماعات در خصوص برنامه ریزی، اجرا، نمایش و ارزیابی فرایندهای سیاست ها، برنامه ها و طرح های گردشگری - بهبود استانداردهای زندگی اجتماعات محلی از طریق گردشگری - تاکید بر حفظ میراث و ارزش های حیات وحش - توسعه ابزارهای بازاریابی مناسب برای کشورهای مقصد - تشویق به حساس نمودن توریست ها بر انتظارات فرهنگی و رفتاری اجتماعات میزبان - تقویت هماهنگی های بین المللی و نمایش سیستم ها از طریق همبستگی و ایجاد ارتباط میان تمامی ذینفعان - کنترل سوء استفاده ها و بهره برداری های مرتبط با گردشگری - تشویق دولت ها به اجرای نظامهای حقوقی به منظور رفع اثرات نامساعد اجتماعی گردشگری</p>	<p>مانیل</p>	<p>۱۹۹۷</p>	<p>بیانیه مانیل</p>

<p>- آموزش و اطلاع رسانی - افزایش همکاری های توسعه اقتصادی</p>	<p>- همکاری های توسعه اقتصادی در گردشگری برای دستیابی به توسعه پایدار - حفظ تنوع زیستی به عنوان پیش نیاز اساسی برای گردشگری طبیعت- محور - حفاظت از مناطق طبیعی برای جذب بیشتر گردشگر - نیاز به مدیریت موثر توسعه گردشگری - استفاده پایدار از تنوع بیولوژیکی</p>	<p>هیدلبرگ آلمان</p>	<p>۱۹۹۸</p>	<p>کارگاه هیدلبرگ</p>
<p>- آموزش و آگاه سازی - استفاده از ابزارهای حقوقی و قانونی</p>	<p>- توجه به رابطه بین گردشگری و تنوع زیستی دریایی - بهبود اطلاعات علمی پایه در تصمیم گیری - طراحی شاخص های لازم در تعیین ظرفیت سازی سیستم های دریایی - داشتن یک رویکرد سیاسی و برنامه ریزی یکپارچه - ارتقاء آگاهی عمومی و ارزیابی های قانونی - استفاده از نیروهای بازار و ابزارهای اقتصادی جهت تعیین رفتار مسوولانه از نظر محیطی</p>	<p>حوزه کارائیب</p>	<p>۱۹۹۸</p>	<p>کارگاه جامائیکا</p>
<p>- افزایش همکاری های ذینفعان</p>	<p>- اجرای منظم و داوطلبانه اصول توسعه پایدار و مدیریت گردشگری - استفاده از تکنولوژی های سازگار با محیط (ESTs) در گردشگری طبیعت- محور - مباحث اجتماعی- فرهنگی در گردشگری اجتماع- محور و جزایر کوچک کشورهای در حال توسعه</p>	<p>هاینان چین</p>	<p>۲۰۰۰</p>	<p>بیانه هاینان</p>
<p>- مذاکرات میان ذینفعان کشورهای مختلف - توسعه همکاری های بین المللی</p>	<p>- تدوین دستور کار اولیه و تنظیم دستورالعمل هایی برای توسعه فعالیت های مرتبط با گردشگری طبیعت- محور در زمینه توسعه پایدار</p>	<p>ایالت کبک کانادا</p>	<p>۲۰۰۲</p>	<p>بیانه کبک</p>

روش تحقیق

روش انجام کار در پژوهش حاضر مبتنی بر روش توصیفی- تحلیلی است. بدین معنی که بر اساس روش توصیفی، نشست های بین المللی در زمینه گردشگری طبیعت- محور شناسایی خواهند شد. در ادامه با بهره گیری از روش تحلیلی به بررسی نتایج حاصل از این نشست ها و نقش آنها در توسعه گردشگری طبیعت- محور مورد بررسی قرار خواهد گرفت. گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای صورت خواهد گرفت. به طوری که با استفاده از منابع کتابخانه ای، الکترونیکی و اینترنتی، به گردآوری داده های مورد نیاز اقدام خواهد شد. تحلیل داده ها نیز بر اساس تحلیل محتوا صورت گرفت.

نتایج

به طور کلی، نشست های بین المللی در خصوص گردشگری طبیعت- محور را از منظر هدف شناسی، می توان در ۳ گزینه کلی طبقه بندی کرد. همان گونه که در جدول ۲ نیز مشاهده می گردد، نشست های گردشگری، در سه هدف کلی زیر قابل تقسیم بندی هستند:

- حفظ محیط و تنوع زیستی
- ارتقاء اخلاقیات در گردشگری
- توسعه پایدار و همه جانبه گردشگری (رعایت اصول اقتصادی، اکولوژیکی و اجتماعی)

جدول ۲: طبقه‌بندی بیانیه ها و نشست های توسعه گردشگری طبیعت- محور براساس هدف شناسی

ردیف	نام نشست	اهداف نشست		
		حفظ محیط و تنوع زیستی	ارتقاء اخلاقیات در گردشگری	توسعه پایدار و همه جانبه
۱	بیانیه کاتماندو	*	-	-
۲	لایحه حقوق بشر	-	*	-
۳	پروتکل مادرید	*	-	-
۴	نشست زمین	-	-	*
۵	کمیسیون توسعه پایدار	-	-	*
۶	کنفرانس باربادوس	-	-	*
۷	دستور کار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری	-	-	*
۸	کارگاه سیچلز	-	-	*
۹	بیانیه برلین	-	-	*
۱۰	بیانیه مالی	-	-	*
۱۱	بیانیه مانیل	-	-	*
۱۲	کارگاه هیدلبرگ	-	-	*
۱۳	کارگاه جامائیکا	-	-	*
۱۴	بیانیه هاینان	-	-	*
۱۵	بیانیه کبک	-	-	*

روند توسعه نشست ها نشان دهنده این است که هدف آنها در ابتدا بیشتر بخشی بوده و از یک هدف واحد حمایت می کردند. در ادامه با انجام بررسی های جامع و مطالعات همه جانبه نگر، این نتیجه حاصل شد که توسعه گردشگری باید به صورت پایدار مطالعه گردد. به بیان دیگر در تدوین برنامه های توسعه گردشگری، باید تمامی عوامل اقتصادی، اکولوژیکی و اجتماعی مدنظر قرار گیرد. در سال ۱۹۸۰، بیانیه کاتماندو در مناطق آلبی با هدف حفظ محیط های کوهستانی و تنوع زیستی تشکیل گردید. این بیانیه منجر به ایجاد مبنایی برای مطرح شدن رویکردهای جامع تر بعدی در خصوص کنترل اثرات گردشگری بر اکوسیستم های شکننده و پی ریزی مبنای یک تفکر علمی در اوایل دهه ۱۹۸۰ گردید. مهمترین نقص این بیانیه را در بی توجهی به منابع درآمد اجتماعات محلی؛ بی توجهی به حفظ فرهنگ محلی؛ و بی توجهی به مشارکت اجتماعات محلی در توسعه گردشگری باید جستجو کرد. ۵ سال بعد، یعنی در سال ۱۹۸۵، لایحه حقوق بشر به منظور ارتقاء اخلاقیات از سوی سازمان ملل تشکیل شد و پیامد آن، پذیرش حق افراد برای تفریح و گذران اوقات فراغت و توجه به نقش دولت ها در ارتقاء توسعه هماهنگ گردشگری بین المللی و داخلی همانند نقش حرفه های گردشگری در مشارکت مثبت در توسعه گردشگری و اجرای لایحه بود. کم توجهی به سایر ابعاد توسعه پایدار (ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی)؛ و توجه صرف به اخلاقیات در گردشگری مهمترین نقاط ضعف لایحه یاد شده محسوب می گردد. نهایتاً در سال ۱۹۹۱، پروتکل مادرید در جهت طراحی پروتکلی برای پیگیری اهداف حفاظت محیطی در شهر مادرید شکل گرفت. این پروتکل نیز منجر به شکل گیری یک رژیم نافذ حفاظت بین المللی برای مناطق جغرافیایی حساس از نظر اکولوژیکی برای اولین بار و توسعه همکاری های بین المللی گردید. پروتکل یاد شده نیز همانند بیانیه کاتماندو و لایحه حقوق بشر، به سایر ابعاد توسعه پایدار (فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی) توجهی نکرده بود.

از دهه ۱۹۹۰، نشست ها، شکل جامع تری در اهداف شان پیدا کردند و تمامی ابعاد و جنبه های توسعه گردشگری را مدنظر قرار گرفتند. در سال ۱۹۹۲، نشست زمین در شهر ریودورژانیرو با هدف ایجاد تعهد جهانی در تعریف حق توسعه به گونه ای پایدار تشکیل شد و نتایج قابل توجهی به دنبال داشت که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره داشت: ایجاد مقررات جدید یا تقویت مقررات موجود برای اطمینان از حفظ سلامت انسانی و محیطی؛ استفاده از مکانیسم های بازار آزاد که منعکس کننده هزینه های محیطی محصولات، کالاهای ساخته شده و بازتولید آنها در شرایط کشورهای ویژه باشند؛ و توسعه برنامه های داوطلبانه صنعتی با هدف اطمینان از مدیریت مسوولانه و اخلاقی تولیدات و فرآیندها از نقطه نظر جنبه های سلامتی، ایمنی

و محیطی. مهمترین نارسائی نشست زمین، نادیده گرفته شدن گردشگری طبیعت- محور در راس برنامه ها بود که بعدها اعتراضات بسیاری را به دنبال داشت.

در همین سال، کمیسیون توسعه پایدار، در جهت پیگیری و اطلاع رسانی اهداف نشست زمین (توجه به اصول توسعه پایدار) و تهیه اطلاعات لازم نسبت به اجرای پیمان نامه های محیطی از سوی کشورهای مختلف تشکیل گردید. برون‌دادهای عمده این کمیسیون شامل ارتقاء همکاری های بین المللی در خصوص مباحث مربوط به محیط و توسعه؛ طراحی و بررسی پیشرفت های اجرایی دستور کار ۲۱ در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین المللی؛ توجه به نتایج بررسی راهکارهای کنفرانس محیط و توسعه از سوی دبیرخانه سازمان ملل با هدف ظرفیت سازی برنامه ها، شبکه های اطلاعاتی، نیروهای کاری و سایر مکانیسم های حمایت کننده یکپارچه سازی محیط و توسعه در سطح منطقه ای و زیر منطقه ای؛ کم توجهی به گردشگری طبیعت- محور و توجه بیشتر به مکانیسم های مالی و تکنولوژی سازگار با محیط؛ و ساختارهای تصمیم گیری و نقش گروه های عمده بود. کمیسیون توسعه پایدار به موضوع گردشگری طبیعت- محور به عنوان یک موضوع حاشیه ای توجه کرد.

کنفرانس باربادوس در سال ۱۹۹۴، با هدف توسعه پایدار و توجه بیشتر به توسعه گردشگری طبیعت- محور در مناطق بکر شکل گرفت. این کنفرانس منجر به توسعه برنامه های عملیاتی و اجرایی در ارتباط با گردشگری پایدار و توجه به گردشگری طبیعت- محور به عنوان یک ابزار توسعه اقتصادی بخشی (تولید درآمد در مناطق حفاظت شده اجتماع- محور در کشورهای در حال توسعه) شد. کم توجهی به نقش دولت و بخش خصوصی؛ و همچنین کم توجهی به ابعاد فرهنگی و مدیریتی توسعه پایدار از نقاط ضعف کنفرانس باربادوس محسوب می گردد. دستورکار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری که در سال ۱۹۹۵ شکل گرفت، همانند نشست های قبلی، رویکرد توسعه پایدار را مدنظر قرار داد و توجه به سالم سازی محیط، حفظ تنوع فرهنگی، توسعه تفاهم نامه های بین المللی و شناسایی مناطق ویژه نیازمند توسعه آتی گردشگری را در برنامه های آتی خود قرار داد. اهم نارسائی دستورکار ۲۱ را باید در داشتن رویکرد بخشی به جای رویکرد جامع؛ و فقدان مکانیسم مشخص و روشن برای نمایش و گزارش دهی اهداف اجلاس جستجو کرد. یک سال بعد، با تشکیل کارگاه سیچلز در شمال شرق ماداگاسکار، حساسیت ها در توجه به توسعه پایدار گردشگری در مناطق شرقی آفریقا بیشتر شد. همچنین تنظیم ابزارهای توسعه پایدار گردشگری در سطوح ملی و منطقه ای در راس برنامه ها قرار

گرفت. کارگاه سیچلز نتوانست نقش مهمی در سطح بین المللی ایفا کند. شکل گیری بیانیه برلین نیز در سال ۱۹۹۷، توجه به ارزشگذاری به طبیعت، توجه به تنوع زیستی و اکوسیستم ها؛ و اطمینان از نگهداری سیستم های ضروری حامی زندگی را در راس برنامه های خود قرار داد. این بیانیه نیز با هدف توجه به اصول توسعه پایدار شکل گرفت. مهمترین نقائص بیانیه یاد شده عبارتند از: توجه ناکافی به جنبه های اجتماعی و فرهنگی گردشگری؛ عدم ارائه سنجش های دقیق اقتصادی در زمینه گردشگری طبیعت- محور و الگوهای مصرف؛ و نقش ضعیف کارگاه در هماهنگ سازی تمام جنبه های پایداری گردشگری طبیعت- محور در سطح بین المللی.

در همین سال، بیانیه مالی، موضوع توسعه گردشگری طبیعت- محور را بیشتر از گذشته دنبال کرد، به طوری که هدف نهایی این بیانیه، دستیابی به گردشگری طبیعت- محور پایدار بود. این بیانیه نیز نوآوری های ویژه ای در توسعه گردشگری طبیعت- محور با تأکید بر ملاحظات محیطی مطرح کرد. ناتوانی در شناساندن پیشنهادات مشخص در روش های دستیابی به اهداف بیانیه؛ عدم مشخص نمودن ظرفیت سازی مقصد یا الگوهای مصرف و تولید پایدار؛ و فقدان ابزار و مکانیسم مشخص، مهمترین نقیصه های بیانیه مالی به شمار می آیند. در این سال، بیانیه دیگری به نام بیانیه مانیل، با هدف نیل به گردشگری پایدار مطرح شد. این بیانیه ۱۰ اصل عمده را عنوان کرد که عمدتاً "بر اثرات اجتماعی گردشگری تمرکز داشت و مباحث ارزشمندی در خصوص جنبه های اجتماعی و فرهنگی توسعه گردشگری مطرح کرد. این بیانیه همچنین بر همکاری اجتماعات در فرآیند برنامه ریزی، اجرا و ارزشیابی طرح های گردشگری تأکید داشت. نارسائی های اساسی بیانیه مانیل شامل بی توجهی به جنبه های محیطی و اقتصادی گردشگری؛ مشخص نکردن مباحث ظرفیت سازی یا الگوهای مصرفی؛ و کم توجهی به مکانیسم های مشارکت اجتماعات محلی و تقسیم عادلانه منافع حاصله بود. در سال ۱۹۹۸، کارگاه هیدلبرگ با هدف توسعه پایدار در آلمان برگزار شد و منجر به تهیه پیش نویس تنوع زیستی و گردشگری پایدار گردید. کارگاه هیدلبرگ به جنبه های دیگر گردشگری طبیعت- محور توجه چندانی نکرد. در همین سال کارگاه جامائیکا در حوزه کارائیب با بهره گیری از رویکرد توسعه پایدار شکل گرفت و برونادهای زیر را به دنبال داشت: ارائه نمایش مفیدی از نیازهای کلی و موقعیت کشورهای در حال توسعه در جزایر کوچک، که بر گردشگری طبیعت- محور دریایی توجه دارند؛ تأکید بر شاخص سازی در تعیین ظرفیت سازی سیستم های دریایی؛ استفاده از رویکردهای سیاسی در امر برنامه ریزی و تأکید بر ملاحظات محیطی با بهره گیری از ابزارهای اقتصادی. کارگاه جامائیکا مکانیسم های مشخص و روشی برای اجرای اهداف یاد شده ارائه نکرد.

۳ سال بعد، بیانیه هاینان در جنوبی ترین نقطه چین مطرح شد. این بیانیه با رعایت اصول توسعه پایدار، به استفاده از تکنولوژی های سازگار با محیط و توجه به مباحث اجتماعی- فرهنگی در گردشگری اجتماع- محور تاکید داشت. برون داد عمده این بیانیه، توجه به توسعه گردشگری یکپارچه در طرح های توسعه ملی از طریق مشارکت تمام ذینفعان بود. اهم نقیصه های بیانیه هاینان عبارت بودند از: کم توجهی به روش های اجرای اهداف در کشورهای مختلف؛ و نارسائی هایی در هماهنگ سازی اهداف در سطح بین المللی. بالاخره در سال ۲۰۰۲، بیانیه کبک در ایالت کبک کانادا با بهره گیری از رویکرد توسعه پایدار تشکیل شد و منجر به تدوین ۴۹ دستورالعمل برای دولت ها، بخش خصوصی، سازمان های غیردولتی، مشارکت کنندگان اجتماع- محور، موسسات علمی و دانشگاهی، سازمان های بین دولتی، سازمان های مالی بین المللی، آژانسهای توسعه ای، و اجتماعات محلی و مردم بومی در جهت توسعه فعالیت های مرتبط با گردشگری طبیعت- محور در زمینه توسعه پایدار گردید. هرچند بیانیه کبک، نکات جامعی در توسعه گردشگری طبیعت- محور مطرح نمود، اما موفق به ارائه یک سند مذاکره ای مشخص در سطح بین المللی نشد، این بیانیه همچنین به ظرفیت های متفاوت کشورهای مختلف کم توجه بود.

جدول ۳. برون‌دادهای و نقص های عمده بیانیه ها و نشست های بین المللی در زمینه توسعه گردشگری طبیعت- محور

نام نشست	برون‌دادهای	نقص ها
بیانیه کاتماندو (IUAA)	- ایجاد مبنایی برای مطرح شدن رویکردهای جامع تر بعدی در خصوص کنترل اثرات گردشگری بر اکوسیستم های شکننده - پی ریزی مبنای یک تفکر علمی در اوایل دهه ۱۹۸۰	- بی توجهی به منابع درآمد اجتماعات محلی - بی توجهی به حفظ فرهنگ محلی - بی توجهی به مشارکت اجتماعات محلی در توسعه گردشگری
لایحه حقوق بشر	- پذیرش حق افراد برای تفریح و گذران اوقات فراغت - توجه به نقش دولت ها در ارتقاء توسعه هماهنگ گردشگری بین المللی و داخلی همانند نقش حرفه های گردشگری در مشارکت مثبت در توسعه گردشگری و اجرای لایحه	- کم توجهی به سایر ابعاد توسعه پایدار (ابعاد اجتماعی، اقتصادی، محیطی) - توجه صرف به اخلاقیات در گردشگری
پروتکل مادرید	- ایجاد یک رژیم نافذ حفاظت بین المللی برای مناطق جغرافیایی حساس از نظر اکولوژیکی برای اولین بار - توسعه همکاری های بین المللی	- بی توجهی به حفظ فرهنگ محلی - بی توجهی به منابع درآمد اجتماعات محلی - بی توجهی به مشارکت اجتماعات محلی
نشست زمین	- ایجاد مقررات جدید یا تقویت مقررات موجود برای اطمینان از حفظ سلامت انسانی و محیطی - استفاده از مکانیسم های بازار آزاد که منعکس کننده هزینه های محیطی محصولات، کالاهای ساخته شده و بازتولید آنها در شرایط کشورهای ویژه باشند. - توسعه برنامه های داوطلبانه صنعتی با هدف اطمینان از مدیریت مسؤولانه و اخلاقی تولیدات و فرآیندها از نقطه نظر جنبه های سلامتی، ایمنی و محیطی	- نادیده گرفته شدن گردشگری طبیعت- محور در برنامه های توسعه پایدار
کمیسون توسعه پایدار (CSD)	- ارتقاء همکاری های بین المللی در خصوص مباحث مربوط به محیط و توسعه - طراحی و بررسی پیشرفت های اجرایی دستور کار ۲۱ در سطوح منطقه ای، ملی و بین المللی	- در حاشیه قرار گرفتن موضوع گردشگری طبیعت- محور

	<p>- توجه به نتایج بررسی راهکارهای UNCED از سوی دبیرخانه سازمان ملل با هدف ظرفیت سازی برنامه ها، شبکه های اطلاعاتی، نیروهای کاری، و سایر مکانیسم های حمایت کننده یکپارچه سازی محیط و توسعه در سطح منطقه ای و زیر منطقه ای</p> <p>- کم توجهی به گردشگری طبیعت- محور؛ و توجه بیشتر به مکانیسم های مالی و تکنولوژی سازگار با محیط، ساختارهای تصمیم گیری و نقش گروههای عمده</p>	
<p>- کم توجهی به نقش دولت و بخش خصوصی</p> <p>- کم توجهی به ابعاد فرهنگی و مدیریتی توسعه پایدار</p>	<p>- توسعه برنامه های عملیاتی و اجرایی در ارتباط با گردشگری پایدار</p> <p>- توجه به گردشگری طبیعت- محور به عنوان یک ابزار توسعه اقتصادی بخشی (تولید درآمد در مناطق حفاظت شده اجتماع- محور در کشورهای در حال توسعه)</p>	<p>کنفرانس باربادوس</p>
<p>- داشتن رویکرد بخشی به جای رویکرد جامع</p> <p>- فقدان مکانیسم مشخص و روشن برای اهداف اجلاس، نمایش اهداف و گزارش دهی آنها</p>	<p>- شناسایی نواحی ویژه ای که صنعت گردشگری برای توسعه و برنامه ریزی آتی نیاز دارد.</p> <p>- توجه به سالم سازی محیطی</p> <p>- توسعه تفاهم نامه های محیطی بین المللی</p> <p>- توجه به شناسایی و حفظ تنوع فرهنگی</p>	<p>دستورکار ۲۱ برای مسافرت و گردشگری</p>
<p>- نقش ضعیف کارگاه سیچلز در سطح بین المللی</p>	<p>- افزایش حساسیت ها و توجه کشورهای منطقه آفریقای شرقی به اصول گردشگری پایدار</p> <p>- تنظیم ابزارهای توسعه پایدار گردشگری در سطوح ملی و منطقه ای</p>	<p>کارگاه سیچلز</p>
<p>- توجه ناکافی به جنبه های اجتماعی و فرهنگی گردشگری</p> <p>- عدم ارائه سنجش های دقیق اقتصادی در زمینه گردشگری طبیعت- محور و الگوهای مصرف</p> <p>- نقش ضعیف بیانیه در هماهنگ سازی تمام جنبه های پایداری گردشگری طبیعت- محور در سطح بین المللی</p>	<p>- ارزشگذاری به طبیعت و حفظ آن</p> <p>- توجه به تنوع زیستی و اکوسیستم ها</p> <p>- اطمینان از نگهداری سیستم های ضروری حمایت کننده زندگی</p>	<p>بیانیه برلین</p>
<p>- ناتوانی در شناساندن پیشنهادات مشخص در روش های دستیابی به اهداف بیانیه</p> <p>- عدم مشخص نمودن ظرفیت سازی مقصد یا الگوهای مصرف و تولید پایدار</p> <p>- فقدان ابزار و مکانیسم مشخص</p>	<p>- ارائه نوآوری هایی در توسعه گردشگری طبیعت- محور</p> <p>- تاکید بر ملاحظات محیطی در توسعه گردشگری</p>	<p>بیانیه مالی</p>
<p>- بی توجهی به جنبه های محیطی و اقتصادی گردشگری</p> <p>- مشخص نکردن مباحث ظرفیت سازی یا الگوهای مصرفی</p> <p>- کم توجهی به مکانیسم های مشارکت اجتماعات محلی و تقسیم عادلانه منافع حاصله</p>	<p>- ارائه مباحث ارزشمندی در خصوص جنبه های اجتماعی و فرهنگی توسعه گردشگری</p> <p>- تشویق همکاری اجتماعات در فرآیند برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی طرح های گردشگری</p>	<p>بیانیه مانیل</p>
<p>- بی توجهی به جنبه های دیگر گردشگری طبیعت- محور</p>	<p>- تهیه پیش نویس تنوع زیستی و توریسم پایدار</p>	<p>کارگاه هیدلبرگ</p>
<p>- کم توجهی به ارائه مکانیسم های روشن و مشخص در اجرای اهداف کارگاه</p>	<p>- ارائه نمایش مفیدی از نیازهای کلی و موقعیت کشورهای SIDS که بر گردشگری طبیعت- محور دریایی توجه دارند.</p> <p>- تاکید بر شاخص سازی در تعیین ظرفیت سازی سیستم های دریایی</p> <p>- استفاده از رویکردهای سیاسی در امر برنامه ریزی</p> <p>- تاکید بر ملاحظات محیطی با بهره گیری از ابزارهای اقتصادی</p>	<p>کارگاه جامائیکا</p>
<p>- کم توجهی به روش های اجرای اهداف در کشورهای مختلف</p> <p>- نارسائی هایی در هماهنگ سازی اهداف در سطح بین المللی</p>	<p>- توجه به توسعه گردشگری یکپارچه در طرح های توسعه ملی از طریق مشارکت تمام ذینفعان</p>	<p>بیانیه هاینان</p>
<p>- عدم ارائه یک سند مذاکره ای مشخص در سطح بین المللی</p> <p>- کم توجهی به ظرفیت های متفاوت کشورهای مختلف</p>	<p>- تدوین ۴۹ دستورالعمل برای دولت ها، بخش خصوصی، سازمان های غیردولتی، مشارکت کنندگان اجتماع- محور، موسسات علمی و دانشگاهی، سازمان های بین دولتی، سازمان های مالی بین المللی، آژانسهای توسعه ای، و اجتماعات محلی و مردم بومی در جهت توسعه فعالیت های مرتبط با گردشگری طبیعت- محور در زمینه توسعه پایدار</p>	<p>بیانیه کبک</p>

بحث و نتیجه‌گیری

همان گونه که مشاهده می‌شود، تا قبل از شکل‌گیری نظام مند نهادهای بین‌المللی و برگزاری نشست‌های مختلف در حوزه گردشگری و گردشگری طبیعت-محور، می‌توان روند بسیار کندی را در امر توسعه گردشگری مشاهده نمود. اما از ۳ دهه گذشته، که نشست‌های بین‌المللی مختلفی به ویژه با مدیریت سازمان ملل شکل گرفت، روند تحولات در حوزه گردشگری شدت گرفت. به طوری که امروزه می‌توان مشاهده کرد که نه تنها در سطح بین‌المللی، بلکه در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی نیز اجلاس‌ها و کارگاه‌های بی‌شماری در این حوزه شکل گرفته و فعالیت‌های متعددی در این خصوص انجام می‌گیرد. با توجه به اینکه گردشگری و به ویژه گردشگری طبیعت-محور به طور روزافزون از سوی گردشگران مورد استقبال قرار می‌گیرد، دولت‌ها بخصوص در آمریکا و اروپای غربی به این نتیجه رسیده‌اند که در مناطق طبیعی و بکر خود سرمایه‌گذاری کنند، و به حفظ اکوسیستم‌ها و نواحی طبیعی بکر و دست‌نخورده بپردازند.

به دنبال نشست زمین در ریو در سال ۱۹۹۲، ابزارهای توسعه‌ای بین‌المللی، همکاری‌های قابل توجهی را در زمینه سیاست‌گذاری و وضع قوانین در خصوص گردشگری پایدار و گردشگری طبیعت-محور از خود نشان داده‌اند. در بین آنها، کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل (CSD)، مطلوب‌ترین نقش را داشت و ابتکارات، اسناد ویژه و زبان بین‌المللی مرتبط با گردشگری و گردشگری طبیعت-محور پایدار را از خود به نمایش گذاشت. کمیسیون توسعه پایدار، تلاش عمده‌ای در زمینه ملاحظات توسعه‌ای و محیطی در خصوص گردشگری انجام داد و نشست‌های یاد شده نیز هر کدام، نقش موثری در این روند داشته‌اند. با توجه به آنچه که بیان شد، می‌توان چنین نتیجه گرفت:

- نشست‌های بین‌المللی انجام شده در خصوص گردشگری طبیعت-محور، مهمترین نقش را در توسعه و جایگاه‌کنونی آن در سطح بین‌المللی دارند.
- تا دهه ۱۹۹۰، توسعه گردشگری بیشتر به صورت بخشی (محیطی، یا اقتصادی، یا حقوقی و نظایر اینها) انجام می‌گرفت، اما از این دهه به بعد، توسعه همه‌جانبه و پایدار را در امر گردشگری می‌توان مشاهده نمود.
- این نشست‌ها حق افراد برای تفریح و گذران اوقات فراغت (بر اساس لایحه حقوق بشر در سال ۱۹۸۵) را بررسی کرده و به صورت علنی اعلام کردند.

- این نشست ها نشان دادند که دولت ها مهمترین رکن اساسی توسعه گردشگری طبیعت-محور محسوب می گردند که می توانند به هماهنگ سازی و فعال سازی سایر عناصر در توسعه گردشگری (گردشگران، اجتماعات محلی، آکادمیسین ها، بخش خصوصی و آژانس ها) منجر شوند.
- شکل گیری تعهد جهانی برای توجه عموم به حق توسعه، و رعایت عدالت در رفع نیازهای نسل موجود و آینده، نتیجه ای از نشست های بین المللی (همان گونه که در نشست زمین در ریو و دستور کار ۲۱ دیدیم) محسوب می گردد.
- بر اساس دستور کار ۲۱، توسعه گردشگری طبیعت-محور بایستی به گونه ای صورت گیرد که به حفظ اکوسیستم ها، تسهیل مشارکت اجتماعات، شناسایی و حفظ تنوع فرهنگی، و ایجاد و توسعه تفاهم نامه های بین المللی توسط صنعت گردشگری منجر شود.
- کمیسیون توسعه پایدار، بیشترین نقش را در آگاهی عموم از اصول توسعه پایدار و اجرای آنها از سوی کشورهای مختلف داشت.
- بر اساس کنفرانس باربادوس، دولت ها به این نتیجه رسیدند که گردشگری طبیعت-محور می تواند به یکی از مهمترین منابع اقتصادی و درآمدی اجتماعات محلی در کشورهای در حال توسعه تبدیل گردد.
- از اواخر دهه ۱۹۹۰، مفاهیم گسترده ای در توسعه گردشگری طبیعت-محور مطرح شده است که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره نمود: ارتقاء اخلاقیات در گردشگری؛ کاهش مصرف منابع و کاهش ضایعات؛ حفظ تنوع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی؛ یکپارچه سازی برنامه ریزی گردشگری؛ ارتقاء اقتصاد محلی و مشارکت جمعیت محلی؛ توسعه بازاریابی مسولانه گردشگری؛ نیاز به تعیین اثرات گردشگری بر میراث طبیعی و فرهنگی؛ نقش ویژه بخش خصوصی؛ حفاظت از میراث و ارزش های حیات وحش؛ کنترل سوء استفاده های مرتبط با گردشگری؛ و بهبود استانداردهای زندگی اجتماعات محلی.
- نشست های بین المللی موجب شناسایی مناطق مستعد برای توسعه گردشگری طبیعت-محور در بسیاری از مناطق جهان و افزایش حساسیت ها به حفظ این مناطق شده اند که از آن جمله می توان به آفریقای شرقی و مرکزی، آمریکای مرکزی، حوزه کارائیب، اروپای مرکزی، قطب جنوب، و آسیای جنوبی و جنوب شرقی اشاره کرد.
- براساس اهداف و نتایج نشست های بین المللی در خصوص توسعه گردشگری طبیعت-محور می توان به این نتیجه رسید که این نوع گردشگری، در حقیقت به دنبال اصلاح گردشگری بزرگ-مقیاس (انبوه گرایی) و حذف پیامدهای منفی آن، و در جهت توسعه گردشگری کوچک-

مقیاس، استفاده بسیار محافظه کارانه از طبیعت، حفظ منابع فرهنگی و طبیعی، تجارت در حد معمول، و استفاده از انگیزه ها و ابزارهای اقتصادی در جهت ارتقاء مطلوبیت محیطی مطرح شده است.

- مهمترین ابزارهای نشست های بین المللی برای تحقق اهداف گردشگری طبیعت- محور، آموزش و آگاه سازی؛ توسعه همکاری های بین المللی؛ استفاده از سنجش های دقیق اقتصادی؛ مکانیسم های مشارکت اجتماعات محلی، مشخص نمودن الگوهای مصرف و تولید؛ ارائه کدهای اخلاقی و ارتقاء اخلاقیات در استفاده از اکوسیستم ها؛ طراحی شاخص های ظرفیت سازی؛ تحقیق و بازرسی؛ آموزش و گسترش آژانسهای گردشگری؛ و حمایت های مالی بین المللی بوده است.

- براساس مباحث مطرح شده در نشست های بین المللی، تنوع زیستی، مهمترین پیش نیاز گردشگری طبیعت- محور محسوب می گردد.

- مطابق با مباحث نشست ها، برنامه ریزان باید دارای دیدگاه سیاسی در برنامه ریزی گردشگری بوده و به عنوان تسهیل کننده، ایفای نقش داشته باشند.

- با نگاهی بر نشست های توسعه گردشگری طبیعت- محور می توان به این نتیجه رسید که هر چه تعداد نشست ها بیشتر می شد، دستورالعمل های اجرایی نیز بیشتر از مباحث تئوریک می شد. به طوری که در اوایل دهه ۱۹۸۰، بیشتر مباحث کلی و تئوریک در توسعه گردشگری مطرح بودند، همزمان با کنفرانس باربادوس، دستورالعمل های عملیاتی مطرح شد، در ادامه کمیسیون توسعه پایدار، تحقیقات گسترده ای از مناطق مختلف جهان انجام داد. سپس در نشست برلین، تنظیم دستورالعمل برای مناطق گردشگری مطرح شد و در نهایت، در بیانیه کبک، ۴۹ دستورالعمل برای دولت ها، بخش خصوصی، سازمان های غیردولتی، مشارکت کنندگان اجتماع- محور، موسسات علمی و دانشگاهی، سازمان های بین دولتی، سازمان های مالی بین المللی، آژانسهای توسعه ای، و اجتماعات محلی و مردم بومی تدوین شد.

در مجموع می توان گفت که امروزه با توجه به نیاز روزافزون گردشگران به این شکل از گردشگری (گردشگری طبیعت- محور)، لازم است که دولت ها در این زمینه سرمایه گذاری های گسترده ای انجام دهند. در حال حاضر، کشورهای مختلفی از جوامع جهان سوم در آفریقا، آمریکای مرکزی، آسیای جنوبی و جنوب شرقی، و برخی از کشورهای خاورمیانه از جمله ایران، دارای توان ها و قابلیت های گسترده ای از ذخایر زیستی و اکوسیستم های طبیعی هستند که می

توانند با توسعه این صنعت، سهم عمده ای از سرمایه های مالی جهانی را جذب کشورهای خودشان بکنند. با توجه به اینکه این کشورها دارای اقتصاد ضعیف و شکننده ای هستند و از منابع اقتصادی زیرزمینی چندانی نیز برخوردار نیستند، این صنعت می تواند بخش بسیار مهمی در توسعه اقتصاد چنین کشورهایی به دنبال داشته باشد. به نظر می رسد با توجه به روندی که در توسعه گردشگری و گردشگری طبیعت- محور در دهه های گذشته مشاهده شد، در سال های آینده، شاهد رشد بسیار سریعتری در این صنعت باشیم، به ویژه که دولت ها به اهمیت آن پی برده اند و به این نتیجه دست یافته اند که این صنعت علاوه بر رشد اقتصادی مزایای دیگری نیز به همراه دارد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره نمود: حفاظت از فرهنگ محلی، رشد مشارکت اجتماعات، حفظ اکوسیستم ها و ذخایر زیستی، تامین فرصت های اشتغال و افزایش رفاه عمومی.

Archive of SID

منابع

- ۱- اسماعیل‌زاده، حسن، صرافی، مظفر. و توکلی‌نیا، جمیله. ۱۳۹۰. رویکردهای توسعه گردشگری در اجتماعات محلی. فصلنامه علوم محیطی.
- ۲- چاک‌وای‌گی. ۱۳۸۲. جهانگردی (گردشگری بین‌المللی) در چشم اندازی جامع، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی. انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- 3-Blamely, R. 1997. Ecotourism: The Search for an Operational Definition. *Journal of Sustainable Tourism*.
- 4-Brandtland, W. 1987. *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- 5-CBD. 1999. *Development of Approaches and Practices for the Sustainable Use of Biological Resources, including Tourism (UNEP/ CBD/ SBSTTA/ 4/ 11)*. Montreal: Conservation on Biological Diversity.
- 6-ECOSOC. (1999a) Report of Inter-sessional AD Hoc Working Group on Consumption and Production Patterns and on Tourism (E/CN.17/1999/16). New York: UK.
- 7-Edwards, Jonathan, R. (1987) *The U.K. Heritage Coast: An Assessment of the Ecological Impacts of Tourism*. *Annals of Tourism Research*.
- 8-Girard, Luigi Fusco. (1996) *Institutional Dimension of Urban Sustainability in Southern Italy*. 30th. Congress of European Regional Science Association, Zuriich.
- 9-<http://encarta.msn.com/thesaurus/leisure.html>
- 10-<http://en.wikipedia.org/wiki/Leisure>
- 11-<http://www.cbd.int/chm/introduction.shtml>
- 12-<http://www.iucn.org/themes/wcpa>
- 13-<http://www.un.org/special-rep/ohrlls/ldc/list.htm>
- 14-<http://www.untamedpath.com/ecotourism/defining.html>.
- 15-<http://www.unwto.org/index.php>
- 16-Murphy, P. H. (1985) *Tourism: A Community Approach*. Methuen. New York.
- 17-Nagle, Garrett. (2005) *Access to Geography: Development*. Routledge. London.
- 18-Savignance, A. E. (1992) WTO presentation. Paper Presented at the Rio Summit, Rio de Janeiro.
- 19-Scovazzi, T., Treaves, T., & Pineschi, L. (Eds.). (1992) *World Treaties for the Protection of the Environment*. Milan: Instituto per L'Ambiente.

- 20-Soleimanpour, Hadi. (2006) Nature- Based Tourism; A Draft International Covenant. The Commission on Environmental, Economic and Social Policy (CEESP) of The World Conservation Union (Iucn). Tehran, Iran.
- 21-UNCTAD. (1998) International Trade in Tourism-Related Services: Issues and Options for Developing Countries, Background Noted. Geneva: UN.
- 22-UNCTAD. (2000) The Report of UNCTAD7 ON Plan of action, 10th Session. Geneva: UN.
- 23-UNEP/ WTO. (2002) Concept Paper to International Year of Ecotourism. Quebec: WTO/ OMT.
- 24-UNEP. (1995) Environmental Codes of Conduct for Tourism. Nairobi: United Nation Environment Programme.
- 25-UNGA Resolution. (1992) Convening of a Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States. New York: UN.
- 26-World Tourism Organization. (1995) Concepts, Definition and Classifications for Tourism Statistics. Madrid: Author.
- 27-www.go2calgary.com/glossary
- 28-www.kiskeya-alternative.org/publica/diversos/ecolodge-brasil

Archive of SID